

Лозинська І.В.

доцент кафедри економіки і контролінгу
Сумського національного аграрного університету, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ М'ЯСО-МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

Технологічні основи функціонування та розвитку галузі м'ясо-молочного скотарства в сукупності являють собою науковий аналіз становлення та розвитку виробничих процесів, систем та способів утримання худоби, специфіки функціонування та основних передумов розвитку галузі.

У відповідності до репродукційно-виробничого критерію виробничі процеси у скотарстві можна поділити на селекційно-племінні та товарні, які, у свою чергу, можна поділити на так звані первинні виробничі процеси: виробництво молока; вирощування нетелів; вирощування молодняка; відгодівлю худоби.

Селекційні виробничі процеси є ознакою племінного тваринництва. Вони, як правило, мають місце у великих спеціалізованих підприємствах. Завданням селекційних виробничих процесів є виявлення і вирощування биків і телиць з високим рівнем продуктивності. Спеціальні селекційні програми можуть бути орієнтовані на інші ознаки, наприклад – підвищення життєстійкості тварин, краще поїдання грубих кормів і т.д.

Товарні виробничі процеси є основними виробничими процесами у скотарстві. Вони є репрезентовані в усіх виробників, які займаються цим видом діяльності. Як правило, вони є націлені на виробництво молока, яловичини або молодняка худоби (нетелі, телиці, телята).

У відповідності до виробничого напрямку, сформувалися такі основні виробничі типи сільськогосподарських підприємств:

- Підприємства молочного напрямку - репродуктори, розташовані в приміських зонах, що спеціалізуються на виробництві молока, отриманні приплоду та вирощуванні його до 1-6 місячного віку. Питома вага корів у стаді 60-70%. Поповнення стада проводиться за рахунок корів і нетелей, вирощених у спеціалізованих господарствах.

- Підприємства молочного напрямку, що спеціалізуються на виробництві молока, отриманні приплоду та вирощуванні молодняка, - це господарства з низькою питомою вагою корів у стаді. Вони самостійно вирощують ремонтний молодняк, а також здійснюють дорощування і відгодівлю сверхремонтного молодняка.

- Підприємства по вирощуванню ремонтного молодняка спеціалізуються на вирощуванні молодняка до нетелей 6-місячної тільності або корів-первісток до 3-го місяця лактації.

- Спеціалізовані підприємства по відгодівлі великої рогатої худоби займаються відгодівлею молодняку до 3-6-місячного віку на кормах власного виробництва.

- Спеціалізовані підприємства м'ясного напрямку та підприємства з вирощування і відгодівлі великої рогатої худоби м'ясних порід є основними постачальниками яловичини. Ремонт стада корів на даних підприємствах здійснюється за рахунок власного відтворення, а молодняк вирощують і відгодовують до 18-місячного віку.

- Племінні заводи і підприємства-репродуктори, які забезпечують відтворення стада ВРХ та проведення племінної справи в скотарстві, що має особливе значення для збільшення виробництва і поліпшення якості продукції.

Основу розвитку м'ясного скотарства України складають 62 племзаводи та 161 племрепродуктор, де утримуються, відповідно, 13,6 тис. та 12,2 тис. корів. У Сумській області розведенням м'ясної худоби займається 14 сільськогосподарських підприємств, з яких 1 племінний завод ТОВ АФ «Україна» Шосткинського району по розведенню української м'ясної породи, 2 племрепродуктори: по світло-аквітанській породі (Іванівська дослідно-селекційна станція Охтирського району) та лімузинській породі (ПрАТ АФ «Мрія» Конотопського району).

Питома вага м'ясних корів складає 6,0 % від наявного на початок 2013 року поголів'я корів в сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності. Для України та Сумської області така кількість м'ясного поголів'я є дуже низькою. Така недостатня кількість м'ясної худоби є основним гальмом подальшого розвитку м'ясного скотарства.

В залежності від напрямку скотарства (м'ясний, молочний, м'ясо-молочний) товаровиробниками є різні за формою господарювання та розмірами суб'єкти господарювання. Фермери та особисті селянські господарства, які хоч і є основними власниками та користувачами земель сільськогосподарського призначення, не можуть забезпечити повноцінного розвитку м'ясо-молочного скотарства через притаманні їм особливості:

- слабка оснащеність сучасною технікою, повільне освоєння прогресивних технологій і принципово нових машин;
- відсутність міцної кормової бази;
- недотримання технології виробництва;
- високі затрати праці на продукцію [1].

На сьогоднішній день основна увага має приділятися створенню умов для збільшення чисельності маточного поголів'я великої рогатої худоби у сільськогосподарських підприємствах, у яких після реформування було частково або повністю знищена галузь м'ясо-молочного скотарства. У свою чергу така ліквідація на пряму призвела до нестачі кваліфікованих кадрів, внаслідок чого процес відтворення поголів'я ВРХ став неконтрольованим.

Через відсутність повноцінного зоотехнічного обслуговування спостерігається тенденція до значного зниження обсягів штучного осіменіння худоби, що в свою чергу також не сприяє покращенню

селекційної роботи та підвищення продуктивності худоби. Зокрема, протягом останніх років у всіх категоріях господарств штучно осіменяється лише 8-10% від загального поголів'я корів, у тому числі 8-9% у особистих селянських господарствах, в межах 50% наявного поголів'я у сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах. Так, у 2012 році в Сумській області працювало лише 102 пункти штучного осіменіння ВРХ. Низьким залишається рівень технічного оснащення ферм, нерозвинутою є мережа заготівлі переробки та збуту тваринницької продукції. В області наявні лише чотири молокопереробні підприємства та 12 забійних пунктів.

Не менш важливим завданням в цьому напрямі є поліпшення годівлі тварин. Забезпечення кормами худоби як у спеціалізованих, так і в звичайних господарствах з виробництва яловичини та молока слід планувати переважно за рахунок власного виготовлення, що сприятиме інтенсифікації галузі м'ясного скотарства. Виробництво зелених і грубих кормів має ґрунтуватися на вирощуванні багаторічних бобових і злакових трав (люцерна, еспарцет, тимофіївка, кукурудза та ін.). Найбільшу ефективність при виробництві яловичини та молока мають комбікорми, в яких пшениця не перевищує 40% за масою, а решту становлять: ячмінь – 30%, горох та інші бобові – 20, висівки, макуха, шрот – 10%. Саме тому збільшення виробництва фуражного зерна є однією з умов інтенсивного вирощування й відгодівлі худоби. Проте, при вирощуванні слід якомога більше використовувати дешеві корми, а на заключному етапі згодовувати високоенергетичні, що дозволить знизити собівартість продукції [2].

Основою стабільного функціонування галузі в майбутньому є крупнотоварне виробництво. Проте сектор відразу не зможе перейти на такі масштаби. Для цього необхідні значні суми коштів для капіталовкладень. Для прикладу, орієнтовна потреба в засобах для будівництва сучасного молочнотоварного комплексу на 1,2 тис. гол становить 93 млн. грн, або 77 тис. грн на 1 скотомісце. Враховуючи річні поточні витрати на рівні 18 млн. грн, виручки від реалізації продукції 29 млн. грн, рентабельність виробництва становитиме 60%, що забезпечить повернення інвестицій через 8 років. Такі проекти будуть привабливими для інвесторів, які пов'язують свою майбутню діяльність із молочним бізнесом [3].

Українськими науковцями визначені основні шляхи збільшення поголів'я худоби м'ясо-молочного напрямку:

- інтенсивне відтворення наявного поголів'я вітчизняних і імпортованих м'ясних порід;
- широке використання низькопродуктивних ремонтних телиць молочних і молочно-м'ясних порід для схрещування із плідниками м'ясних порід, або їх штучне запліднення спермою м'ясних бугаїв. Отримане помісне потомство потрібно вирощувати за технологією м'ясного скотарства, що дасть можливість за рахунок помісного поголів'я телиць створити товарні гурти м'ясної худоби. У першу чергу, таку роботу необхідно проводити у господарствах, що мають певні виробничі потужності (приміщення, земля,

трудові ресурси), які не використовуються. Багато господарств мають умови для створення культурних пасовищ, що дозволить здешевити виробництво яловичини за рахунок зниження витрат праці та енергоресурсів;

- використання трансплантації ембріонів в племінних заводах та племрепродукторах, дозволить від видатних батьків за рік одержувати 10–20 телят, замість одного у звичайних умовах [4].

Отже, слід відмітити, що не лише рівень організації виробництва визначає особливості розвитку галузі, а й саме середовище визначає технологію з урахуванням особливостей фізіології тварин, вибором найбільш продуктивних порід тварин, що відповідає умовам їх експлуатації. Великий вплив має застосування помірно-інтенсивних та ресурсозберігаючих технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вступ до спеціальності «Технологія виробництва та переробки продукції тваринництва» /В.І. Ладика, О.В.Крятов, Л.В. Бондарчук. – Суми. – 2008. – 255с.

2. Концепція комплексної програми аграрного та сільського розвитку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.agrichamber.org.ua>

3. Про деякі заходи щодо поліпшення фінансового стану аграрного сектору економіки та розвитку тваринництва : Указ Президента України від 29 травня 2009 р. N 378 // Офіційний вісник України. – 2009. - № 15. - С. 55

4. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки / [За ред. М.В. Зубця, І.В. Гузева]. – К.: Аграрна наука. - 2005. – 176 с.